

การเหน็บยาทางทวารหนัก (Administering rectal suppository)

คำจำกัดความ (Definition)

การเหน็บยาทางทวารหนัก เป็นการให้ยาโดยการเหน็บ หรือการสอดยาเข้าไปในทวารหนักเพื่อการรักษา

วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อ

1. ให้ผู้ป่วยได้รับยาโดยถูกวิธีเข้าสู่ร่างกายทางทวารหนัก
2. กระตุ้นการขับถ่ายอุจจาระ

อุปกรณ์ (Equipment)

1. ถุงมือสะอาด
2. สารหล่อลื่น เช่น K-Y Jelly หรือวาสลีน
3. ยาสำหรับเหน็บทางทวารหนัก ตามแผนการรักษา
4. ผ้าคลุมตัวผู้ป่วย
5. กระดาษชำระหรือสำลีสะอาด
6. ถุงพลาสติกหรือถุงกระดาษ
7. กรณียาเป็นของเหลว เตรียมกระบอกฉีดยาพลาสติก หรือลูกยางขนาดเล็กตามความเหมาะสมของปริมาณยา

ปริมาณยา

การประเมิน (Assessment)

1. จัดทำให้เหมาะสมคือ ท่านอนตะแคงซ้าย พร้อมคลุมผ้าให้มิดชิด
2. ประเมินการขับถ่าย และผู้ป่วยต้องไม่อยู่ในระหว่างมีอาการท้องเสีย
3. ห้ามใช้ยาทางทวารหนักหลังการผ่าตัดเกี่ยวกับลำไส้ตรงหรือลำไส้โดยมีเลือดออกหรืออาการ

ห้อยยานของทางทวารหนัก

4. ไม่มีภาวะเกล็ดเลือดต่ำ
5. ประวัติการแพ้ยา
6. มีข้อบ่งชี้ในการรักษา

ข้อวินิจฉัยการพยาบาล (Nursing diagnosis)

1. ท้องผูกเนื่องจากการเคลื่อนไหวของลำไส้ช้า (constipation)
2. ปวด เนื่องจากการไม่สบายในท้อง (Pain)
3. ขาดความรู้ (deficient of knowledge)
4. วิตกกังวล (Anxiety)
5. เสี่ยงต่อการเกิดบาดแผลบริเวณทวารหนัก

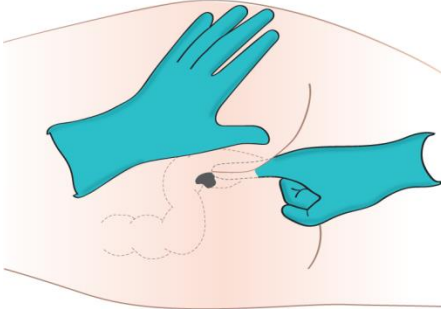
การวางแผนการพยาบาลและ ผลลัพธ์ (Outcome identification and planning)

1. ผู้ป่วยได้รับการเหน็บยาถูกต้องตามหลัก 7R
2. ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้นตามวัตถุประสงค์การรักษา หลังได้รับยา
3. ผู้ป่วยไม่มีความวิตกกังวล
4. ผู้ป่วยปลอดภัย ไม่พบอาการไม่พึงประสงค์จากยา

ขั้นตอนการปฏิบัติ(Implementation)

กิจกรรม (Action)	เหตุผล (Rationale)
1. ตรวจสอบบันทึกการให้ยากับแผนการรักษา และ ตรวจสอบประวัติการแพ้ยา	- มั่นใจว่าให้ยาถูกต้องตามหลัก 7 R และมีความสอดคล้องกับภาวะสุขภาพ
2. ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของยา การออกฤทธิ์ การ พยาบาล ขนาดที่ปลอดภัย ข้อห้ามในการใช้ยานั้นๆหรือไม่	- มั่นใจว่าให้ยาถูกต้องตามหลัก 7 R และผู้ป่วยมีความปลอดภัยในการใช้ยา
3. แนะนำตัวเองต่อผู้ป่วย	- เป็นการสร้างสัมพันธภาพกับผู้ป่วย
4. ตรวจสอบความถูกต้องของผู้ป่วย โดยใช้เกณฑ์บ่งชี้ อย่างน้อย 2 ใน 3 อย่าง ดังนี้ 1. ชื่อ –สกุล 2. วัน เดือน ปีเกิด 3. เลขที่โรงพยาบาล (HN)	- มั่นใจว่าให้ยาถูกต้องตรงกับผู้ป่วย ป้องกันการให้ยาผิดคน
5. แจ้งให้ผู้ป่วยทราบ อธิบายวัตถุประสงค์การให้ยา การ ปฏิบัติตัว และผลข้างเคียงที่เกิดจากยา	-เคารพสิทธิของผู้ป่วย ลดความวิตก กังวลและขอความร่วมมือจากผู้ป่วย
6. ตรวจสอบความถูกต้องของชื่อผู้ป่วย และความถูกต้องของ ยาอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนการเหน็บยา 3 ขั้นตอน - ก่อนนำยาออกจากตู้เก็บยา - ก่อนฉีกยาออกจากซอง - ก่อนนำยาไปเหน็บให้ผู้ป่วย	- เพื่อป้องกันการให้ยาผิดพลาด
7. ถ้าผู้ป่วยมีอาการปวดถ่ายอุจจาระ แนะนำให้ผู้ป่วยถ่าย อุจจาระก่อนให้ยา	- ผู้ป่วยไม่ปวดอุจจาระขณะเหน็บยา ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในขณะเหน็บยา และหลังเหน็บยา
8. ล้างมือให้สะอาดหรือใช้ Waterless 20-30 วินาทีและสวม ถุงมือสะอาด	- ป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค

กิจกรรม (Action)	เหตุผล (Rationale)
9. จัดเตรียมยาและอุปกรณ์ให้พร้อมไปที่เตียงผู้ป่วย	-ประหยัดเวลาและสะดวกในการเหน็บยา
10. จัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมปิดม่านให้มิดชิดและเปิดไฟให้สว่างพอดี	-ป้องกันการเปิดเผยผู้ป่วย
<p>11. จัดท่าผู้ป่วย</p> <p>ผู้ใหญ่ จัดให้ผู้ป่วยนอนตะแคงซ้าย ขาซ้าย (ด้านล่าง) เขยียดตรงขาขวา (ด้านบน) งอเข่าเล็กน้อย คลุมผ้าให้เห็นเฉพาะบริเวณทวารหนักที่จะเหน็บยา</p> <p>7</p> <p>Sims Position</p> <p>เด็กเล็กจัดให้ผู้ป่วยนอนหงาย ชันเข่า หรือยกขาขึ้นเล็กน้อย เพื่อให้เห็นรูทวารหนักได้ชัดเจน</p> <p>Dorsal recumbent position</p> <p>ทารก จัดให้ผู้ป่วยนอนหงาย ใช้มือยกขาทั้งสองข้างขึ้นเล็กน้อย เพื่อให้เห็นรูทวารหนักได้ชัดเจน (เหมือนการวัดอุณหภูมิทางทวารหนัก)</p> 	-ทำที่สอดใส่ยาได้สะดวก และป้องกันการเปิดเผยผู้ป่วย
11. ถ้าเป็นยาแช่เย็น เช่น Proctosedyl ให้นำมาใช้ทันทีที่นำออกจากตู้เย็น	- ยายังคงรูปร่าง ไม่อ่อนตัวจนทำการเหน็บไม่ได้

กิจกรรม (Action)	เหตุผล (Rationale)
<p>12. เหน็บยาทางทวารหนัก</p> <p><u>ยาประเภทยาเม็ด</u> ใช้มือข้างที่ไม่ถนัดแหวกแถมกันออกให้เห็นรูทวารหนักได้ชัดเจน แล้วใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้ข้างที่ถนัดจับยาวางบริเวณรูทวารหนักเอาด้านหัวซึ่งแหลมกว่าเข้าไปก่อน ทาเจลหล่อลื่นที่นิ้วชี้ และด้านหัวของยาเพื่อให้เหน็บยาได้ง่าย และบอกให้ผู้ป่วยผ่อนคลาย ใช้นิ้วชี้ค่อยๆ ดันยาเข้าไปในทวารหนัก ลึกประมาณ 5 เซนติเมตร โดยหากพบมีอุจจาระในลำไส้ ให้สอดยาเลี้ยงก่อนอุจจาระไปด้านข้าง เพื่อให้เม็ดยาสัมผัสกับผนังลำไส้โดยตรง ไม่มีอุจจาระขวางอยู่ ไม่ฝืนสอดยาเข้าไป ถ้าพบว่าขณะสอดยามีการติดยึด</p> <p><u>ยาน้ำ</u></p> <p>ใช้ลูกสูบยาง หรือกระบอกฉีดยาพลาสติก ดูดยาตามปริมาณที่ต้องการ หล่อลื่นปลายลูกสูบด้วยวาสลีนหรือครีมหล่อลื่น สอดปลายลูกสูบยางหรือกระบอกฉีดยาเข้าไปในทวารหนัก ลึกประมาณ 3-5 เซนติเมตร บีบลูกสูบยางหรือคั่นกระบอกฉีดยาเบาๆ เพื่อให้ยาเข้าไปในทวารหนัก เมื่อใส่ยาน้ำยาหมดแล้ว ดึงปลายลูกสูบยางหรือกระบอกฉีดยาออกช้าๆ ระหว่างทำการใส่ยาน้ำ ให้ผู้ป่วยผ่อนคลาย หายใจเข้า-ออกทางปาก เพื่อไม่ให้เบ่งน้ำยาออกมา</p>	<p>- ยาเข้าไปอยู่ในตำแหน่งที่ต้องการให้ยาออกฤทธิ์</p>
<p>13. ถ้ามีสิ่งคัดหลั่งออกมาให้ใช้กระดาษเช็ดออก</p>	<p>- ป้องกันการเปื้อนและให้ผู้ป่วยสบาย</p>
<p>14. ถอดถุงมือออกและกลับด้านที่สกปรกไว้ข้างในทิ้งลงถังขยะติดเชื้อ</p>	<p>- ป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรค</p>
<p>15. จัดทำผู้ป่วยให้อนตะแคงซ้ายต่อ และขมิบก้นไว้นานประมาณ 5-10 นาที เพื่อให้ยาออกฤทธิ์</p>	<p>- ยากระจายตัวดูดซึมดูดซึมผ่านผนังทวารหนัก และออกฤทธิ์ได้ดี</p>

กิจกรรม (Action)	เหตุผล (Rationale)
16. เก็บอุปกรณ์ของใช้เข้าที่ให้เรียบร้อย ล้างมือให้สะอาด หรือใช้ Waterless 20-30 วินาที	- สะดวกต่อการหยิบใช้ครั้งต่อไป
17. บันทึกการให้ยาในแบบบันทึกการให้ยา (Medication Administration Record) บันทึกทางการพยาบาล (Nurse's note) และบันทึกการให้ยาในระบบHO(e-MAR)	- เป็นหลักฐานทางการพยาบาล
18. สังเกตอาการหลังให้ยาพร้อมบันทึก	- ให้ผู้ป่วยมีความปลอดภัย

การประเมินผล (Evaluation)

เกณฑ์การประเมินผล	ครั้งที่ 1		ครั้งที่ 2		ครั้งที่ 3	
	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่	ใช่	ไม่ใช่
<u>เชิงโครงสร้าง</u>						
1. ผู้ปฏิบัติคือพยาบาล						
2. เตรียมยาและอุปกรณ์ให้ครบถ้วน						
<u>เชิงกระบวนการ</u>						
1. ล้างมือให้สะอาดก่อนและหลังการให้ยา						
2. จัดสิ่งแวดล้อมให้มีขีดเป็นส่วนตัว						
3. จัดทำผู้ป่วยได้เหมาะสม						
4. เหนื่อยทางทวารหนักได้ถูกต้องตรงตำแหน่งที่ต้องการ						
5. บันทึกการให้ยาในแบบบันทึกการให้ยา (Medication Administration Record: AMR) และแบบบันทึกการให้ยาในระบบ HO (e-MAR) และผลลัพธ์การพยาบาล และอาการผิดปกติที่พบในแบบบันทึกทางการพยาบาล (Nurse's note)						
<u>เชิงผลลัพธ์</u>						
1. ผู้ป่วยได้รับการตรวจสอบยาตามหลักการใช้ยา						
2. ผู้ป่วยได้รับการให้ยาตามแผนการรักษา						
3. มีบันทึกการให้ยาในแบบบันทึกการให้ยา (Medication Administration Record: AMR) และแบบบันทึกการให้ยาในระบบ HO (e-MAR) และผลลัพธ์						

การพยาบาล และอาการผิดปกติที่พบในแบบบันทึก ทางการพยาบาล (Nurse's note)						
--	--	--	--	--	--	--

การบันทึก (Documentation)

1. บันทึกการให้ยาในแบบบันทึกการให้ยา (Medication administration record) แบบบันทึกการให้ยาในระบบ HO (e-MAR)
2. บันทึกอาการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นหลังให้ยาในแบบบันทึกทางการพยาบาล

ข้อควรระวัง (Special consideration)

1. ก่อนให้ยาต้องมีการ Double check และถูกต้องตามหลัก 7 R
  2. ให้บันทึกการให้ยาหลังจากให้ยาเรียบร้อยแล้ว
  3. การให้ยาต้องทำในขณะที่ผู้ป่วยพร้อม และผ่อนคลาย ไม่ฟื้นคืนยาเข้าไปในขณะที่ผู้ป่วยยังไม่ผ่อนคลาย เพราะอาจทำให้เกิดการบาดเจ็บของหูรูดทวารหนัก หรือผนังลำไส้ได้
  4. ถ้าผู้ป่วยได้รับบาดเจ็บของประสาทไขสันหลัง ให้สังเกตอาการ Reflex ไวเกิน เช่น ขนลุก ปวดศีรษะ ความดันโลหิตสูง และเหงื่อออกมาก ถ้าพบอาการดังกล่าว ให้หยุดการกระตุ้นทวารหนัก จากให้ทา Nupercaina และ Xylocain ตามคำสั่งแพทย์ แล้วรอประมาณ 10 นาที อาการจะลดลง
- หมายเหตุ- ควรมีผ้าช่องสะอาดสำหรับคลุมเพื่อป้องกันการเปิดเผยร่างกายขณะให้ยา

เอกสารอ้างอิง(Reference)

Doyle, G.R., McCutcheon, J.A. (2015). Clinical Procedures for Safer Patient Care. Victoria, BC:

BCcampus. Retrieved from <https://opentextbc.ca/clinicalskills/>

ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลศรีนครินทร์. (2556). คู่มือปฏิบัติการพยาบาล (Nursing Manual) เล่มที่ 2.

โรงพยาบาลศรีนครินทร์, ขอนแก่น.

สุปราณี เสนาดิสัย และมณี อาภาพันธ์กุล.(2552). คู่มือปฏิบัติการพยาบาล. บริษัท จุดทอง จำกัด

กรุงเทพฯ.

อภิญา เพียรพิจารณ์. (2553). คู่มือปฏิบัติการพยาบาลเล่ม1. นนทบุรี. พิมพ์ครั้งที่3.

รายนามผู้ทบทวนคู่มือการปฏิบัติการพยาบาล(พฤษภาคม 2561)

1. นางจันทิรา วชิราภากร	ผู้ตรวจการแผนกการพยาบาลสูติ-นรีเวชกรรม
2. นางสาวเกสร เหล่าอรรค	หัวหน้าหน่วยวางแผนครอบครัว
3. นางพรนภา บุญตาแสง	หัวหน้าหอผู้ป่วย 5ข
4. นางสุนทรี น้ำใจทหาร	หัวหน้าหอผู้ป่วย 2ข
5. นางชนิษฐา ตรงศูนย์	หัวหน้าหอผู้ป่วย 2ก
6. นางสุกัญญา กริติยุดานนท์	หัวหน้าหน่วยห้องคลอด